

Zadeva C-109/20

Predlog za sprejetje predhodne odločbe

Datum vložitve:

27. februar 2020

Predložitveno sodišče:

Högsta domstolen (Švedska)

Datum predložitvene odločbe:

4. februar 2020

Pritožnica in tožena stranka na prvi stopnji

Republika Poljska

Pritožnica in tožena stranka na prvi stopnji

PL Holdings S.à.r.l.

[...] (ni prevedeno)

STRANKI

Pritožnica in tožena stranka na prvi stopnji

Republika Poljska

Ministerstwo Finansów

[...] (ni prevedeno) Varšava

Poljska

[...] Stockholm

[...] (ni prevedeno)

Pritožnica in tožena stranka na prvi stopnji

PL Holdings S.à.r.l.

[...] (ni prevedeno) Gothenberg

[...] (ni prevedeno)

ZADEVA

Neveljavnost itd. v zvezi z arbitražnima razsodbama, ki sta bili izdani 28. junija 2017 in 28. septembra 2017 [...] (ni prevedeno)

Högsta domstolen (vrhovno sodišče, Švedska) izdaja naslednji

SKLEP

Högsta domstolen (vrhovno sodišče) je s tem sklenilo, da pri Sodišču Evropske unije vloži predlog za sprejetje predhodne odločbe v skladu s **Prilogo A** k temu zapisniku.

[...] (ni prevedeno)

Izdan 4. februarja 2020

[...] (ni prevedeno)

PRILOGA A [...] (ni prevedeno)

ZAPISNIK [...] (ni prevedeno)

PREDLOG ZA SPREJETJE PREDHODNE ODLOČBE

Ozadje

Zadevna pogodba o naložbi

1. Poljska na eni strani ter Luksemburg in Belgija na drugi so 19. maja 1987 sklenili pogodbo o naložbi (v nadaljevanju: pogodba o naložbi). Pogodba je začela veljati 2. avgusta 1991.
2. Člen 9 [pogodbe] določa naslednja pravila za reševanje sporov.

„1. (a) O sporih med eno od pogodbenih strank in vlagateljem druge pogodbenice navedeni vlagatelj pisno obvesti ustrezno pogodbenico, k obvestilu pa priloži še podroben memorandum.

(b) V smislu tega člena se izraz „spori“ nanaša na spore v zvezi z razlastitvami, nacionalizacijo ali katerimi koli drugimi ukrepi, ki podobno zadevajo naložbe, vključno s prenosom naložbe v državno last, njeno postavitvijo pod državni nadzor ter katerim koli drugim odvzemom ali omejitvijo pravic *in rem* z državnimi ukrepi, ki bi lahko imel(-a) podobne posledice kot razlastitev.

(c) Zadevni stranki navedene spore v čim večjem obsegu rešita sporazumno.

2. Če spora tako ni bilo mogoče rešiti v šestih mesecih od datuma pisnega obvestila, opredeljenega v odstavku 1, ga vlagatelj po svoji izbiri predloži v arbitražni postopek pri enem od spodaj navedenih organov:

(a) pri arbitražnem inštitutu stockholmske trgovinske zbornice;

[...]

5. Arbitražni organ bi moral svojo rzsodbo izdati na podlagi:

- nacionalnega prava pogodbenice, ki je stranka v sporu, na ozemlju katere je bila izvedena naložba, vključno z načeli reševanja pravnih sporov;
- določb te pogodbe;
- pogojev katerega koli posebnega dogovora glede subjekta, ki je izvedel naložbo;
- splošno sprejetih pravil in načel mednarodnega prava.

6. Vsaka arbitražna rzsodba je dokončna in zavezujoča za stranki v sporu. Vsaka pogodbenica mora sprejeti ukrepe za izvršitev rzsodb v skladu s svojim nacionalnim pravom.“

3. Kot je razvidno iz zgoraj navedenega, mora torej spore, ki so nastali na podlagi pogodbe, reševati arbitražno rzsodišče, med drugim z uporabo prava države, ki je stranka v sporu in v kateri je bila izvedena naložba. Odločitve arbitražnega rzsodišča so dokončne.

Dejansko stanje spora

4. Družba PL Holdings S.à.r.l. (v nadaljevanju: PL Holdings) je družba z omejeno odgovornostjo, registrirana v Luksemburgu in zanjo se uporablja luksemburško pravo.

5. Družba PL Holdings je med letoma 2010 in 2013 pridobila delnice v dveh poljskih bankah, ki sta se združili leta 2013. Nazadnje je tako imela več kot 99 % delnic v novi banki.
6. Komisja Nadzoru Finansowego, organ, za katerega se uporablja poljsko pravo ter ki je odgovoren za nadzor nad bankami in kreditnimi institucijami na Poljskem, se je julija 2013 odločila družbi PL Holdings odvzeti glasovalne pravice v tej banki in odredila njihovo prisilno prodajo.

Arbitražni postopki med družbo PL Holdings in Poljsko

7. Družba PL Holdings je v Stockholmu sprožila arbitražni postopek proti Poljski, in to v skladu z arbitražnimi pravili arbitražnega inštituta stockholmske trgovinske zbornice (v nadaljevanju: SCC). Med strankama ni sporno, da se uporabljajo pravila iz leta 2010 (v nadaljevanju: SCC 2010).
8. Družba PL Holdings je v uradnem obvestilu, poslanem arbitražnemu inštitutu 28. novembra 2014, navedla, da je Poljska kršila pogodbo o naložbi z odločitvijo Komisja Nadzoru Finansowego, da se razveljavijo glasovalne pravice družbe PL Holdings iz delnic v banki, in z odreditvijo njihove prisilne prodaje. Družba PL Holdings je od Poljske zahtevala odškodnino, pri tem pa se je sklicevala na člen 9 pogodbe o naložbi kot podlago za pristojnost arbitražnega razsodišča. Poljska je na ta uradni opomin odgovorila 30. novembra 2014.
9. Družba PL Holdings je 7. avgusta 2015 vložila tožbo. Poljska je v svojem odgovoru na tožbo, ki ga je vložila 13. novembra 2015, trdila, da družbe PL Holdings ni mogoče šteti za vlagatelja v smislu pogodbe o naložbi in da zato arbitražno razsodišče ni bilo pristojno za odločanje o tej zadevi.
10. Poljska je s trditvijo, podano 27. maja 2016, izpodbijala veljavnost arbitražnega sporazuma, saj da pogodba o naložbi ni bila v skladu s pravom EU. Družba PL Holdings je predlagala, da se ugovor Poljske zavrne, ker naj ne bi bil vložen pravočasno.
11. Arbitražno razsodišče je stališče glede ugovora Poljske zavzelo v ločeni arbitražni razsodbi z dne 28. junija 2017. Menilo je, da je bilo pristojno. V isti arbitražni razsodbi je ugotovilo, da je Poljska s tem, da je odredila prisilno prodajo deleža družbe PL Holdings v poljski banki, kršila pogodbo o naložbi. Družba PL Holdings je bila zato upravičena do odškodnine.
12. Arbitražno razsodišče je 28. septembra 2017 izdalo končno razsodbo v tem arbitražnem postopku. Z arbitražno sodbo sta bili Poljski naložena plačilo 653.639.384 poljskih zlotov (približno 150 milijonov EUR), skupaj z zneskom obresti, družbi PL Holdings in plačilo stroškov te družbe za arbitražni postopek.

Zadeva pred Hovrätten (pritožbeno sodišče)

Uvod

13. Poljska je 28. septembra 2017 vložila tožbo proti družbo PL Holdings v zvezi s posebno arbitražno razsodbo in končno razsodbo. Hovrätten (pritožbeno sodišče) je odločilo, da bo tožbi obravnavalo skupaj.
14. Poljska je, kolikor je upoštevno za obravnavano zadevo, predlagala, naj Hovrätten (pritožbeno sodišče) primarno razglasi tako posebno arbitražno razsodbo kot tudi končno razsodbo za neveljavni in da bi bilo treba, podredno, arbitražno razsodbo razveljaviti.
15. Družba PL Holdings je izpodbijala trditev Poljske.

Pritožba Poljske pred Hovrätten (pritožbeno sodišče)

16. Arbitražni razsodbi se nanašata na spor med vlagateljem in državo članico v okviru pogodbe o naložbi med dvema državama članicama. Člena 267 in 344 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) nasprotujeta pravilu iz člena 9 pogodbe o naložbi, ki luksemburškemu vlagatelju v primeru spora v zvezi z naložbami na Poljskem omogoča sprožitev postopka proti Poljski pred arbitražnim razsodiščem, pristojnost katerega mora ta država članica sprejeti.
17. Člen 9 pogodbe o naložbi je v nasprotju s temelji pravnega reda EU. Ta določba spodkopava avtonomijo, učinkovitost in enotno uporabo prava EU. Člen 9 je zato neveljaven.
18. Posledica te neveljavnosti je, da o sporih med vlagateljem in državo članico, sproženih na podlagi pogodbe o naložbi med državama članicama, ne morejo odločati arbitri. Arbitražne razsodbe, ki temeljijo na taki določbi in so sprejete na njeni podlagi, so očitno v nasprotju s pravnim redom. Arbitražni razsodbi sta torej neveljavni na podlagi točk 1 in 2 prvega odstavka člena 33 lagen (1999:116) om skiljeförfarande (skiljeförfarandelagen; zakon o arbitražnem postopku, v nadaljevanju: SFL).
19. Člen 9 pogodbe o naložbi tudi ne more biti podlaga za pristojnost arbitražnega razsodišča. To pomeni, da med družbo PL Holdings in Poljsko ni veljavnega arbitražnega sporazuma. Neveljavnost je neposredna posledica prava EU in jo mora Sodišče ugotoviti po uradni dolžnosti.
20. Poleg tega je Poljska v roku, določenem v drugem odstavku člena 34 SFL, izpodbijala pristojnost arbitražnega razsodišča na podlagi neveljavnosti člena 9 pogodbe o naložbi.

21. Če tožbeni razlog Poljske glede nepristojnosti z uporabo drugega odstavka člena 34 SFL ne bi bil dopusten, se ta določba ne bi smela uporabiti, ker bi preprečila polni učinek prava EU.
22. Poljska se ni odpovedala svoji pravici, da izpodbija to točko. Poleg tega se na podlagi ravnanja Poljske, potem ko je družba PL Holdings sprožila arbitražni postopek, ni mogel skleniti noben nov arbitražni sporazum niti se ni mogel arbitražni postopek med strankama sprožiti na kateri drugi podlagi.
23. Načelo sorazmernosti, na katero se sklicuje družba PL Holdings, se ne uporablja za dejansko stanje v obravnavani zadevi.

Tožbeni razlogi družbe PL Holdings z vidika prava

24. Vprašanja, o katerih je odločalo arbitražno razsodišče, so, ali je Poljska kršila pogodbo o naložbi, ali je družba PL Holdings upravičena do nadomestila za to kršitev pogodbe in, če je, v kolikšnem znesku. To so vprašanja, nad katerimi imajo stranke nadzor in v zvezi s katerimi lahko dosežejo sporazumno rešitev. O vprašanjih zato lahko odloča arbitražno razsodišče.
25. Poleg tega se pri proučevanju zadeve, ki jo je izvedlo arbitražno razsodišče, niso pojavila nobena vprašanja, glede katerih ti stranki ne bi mogli doseči sporazumne rešitve. Dejstva, na katera se je sklicevala Poljska, ne pomenijo, da sta bili arbitražni razsodbi ali način, kako je do njih prišlo, nezdržljivi s pravnim redom. Arbitražni razsodbi zato ne bi smeli biti razglašeni za neveljavni v skladu s točkama 1 in 2 prvega odstavka člena 33 SFL.
26. Člen 9 pogodbe o naložbi je veljaven predlog za arbitražni postopek, ki ga je družba PL Holdings sprejela s tem, da je uporabila arbitražni postopek.
27. Poljska je vsekakor prepozno izpodbijala veljavnost arbitražnega sporazuma. Ugovor bo proučen v okviru drugega odstavka člena 34 SFL in SCC 2010. Ali je arbitražni postopek v nasprotju s Pogodbama, ni vprašanje, ki bi ga moralo Sodišče obravnavati po uradni dolžnosti.
28. Če je predlog Poljske za arbitražo, naveden v členu 9 pogodbe o naložbi, neveljaven, vseeno obstaja zavezujoč arbitražni sporazum, ki je posledica dejstva, da je ravnanje strank v skladu z načeli trgovinske arbitraže. Družba PL Holdings je s sprožitvijo arbitražnega postopka Poljski predlagala, da se spor med strankama reši pod istimi pogoji, kot so opredeljeni v členu 9 pogodbe o naložbi. Poljska je molče ali zaradi pasivnosti sprejela predlog družbe PL Holdings.
29. Niti arbitražni razsodbi, to pomeni njuna bistvena vsebina ali način, kako je do njiju prišlo, niti pravila o roku, določena v drugem odstavku člena 34 SFL, ne preprečujejo polnega učinka in enotne uporabe prava EU. Poleg tega arbitražni sodbi ne posegata v avtonomijo prava EU.

30. Razveljavitev ali razglasitev ničnosti arbitražnih rozsodb bi imela učinek na družbo PL Holdings, ki bi bil nesorazmeren s tem, kar bi se doseglo s tema ukrepoma. Tak postopek bi bil torej v nasprotju z načelom sorazmernosti, določenem v pravu EU.

Ugotovitve Hovrätten (pritožbeno sodišče)

31. Hovrätten (pritožbeno sodišče) je zavrnilo tožbo Poljske in, če se povzame, za svoje stališče navedlo te razloge, kolikor so upoštevni za obravnavano zadevo.
32. Hovrätten (pritožbeno sodišče) je navedlo, da se načela, ki jih je Sodišče opredelilo v zadevi Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158), uporabljajo za spor med družbo PL Holdings in Poland. To izhaja iz dejstva, da arbitražnega rzsodišča ni mogoče šteti za sodišče ali rzsodišče države članice in da lahko spor zadeva razlago ali uporabo prava EU.
33. Hovrätten (pritožbeno sodišče) je navedlo, da je učinek sodbe v zadevi Achmea ta, da člen 9 pogodbe o naložbi postane neveljaven glede razmerij med državami članicami. To sodišče meni, da neveljavnost pomeni tudi, da je obstoječi predlog, ki ga je dala Poljska vlagateljem in v skladu s katerim mora o sporih, ki nastanejo na podlagi pogodbe o naložbi, odločati arbitražno rzsodišče, ničn.
34. Vendar po navedbah Hovrätten (pritožbeno sodišče) neveljavnost državi članici in vlagatelju ni preprečila poznejše sklenitve arbitražnega sporazuma glede istega spora. V takem primeru ta arbitražni sporazum temelji na skupni nameri strank in je sklenjen v skladu z istimi načeli kot postopek trgovinske arbitraže.
35. Hovrätten (pritožbeno sodišče) je ugovilo, da sta arbitražni sodbi vključevali proučitev vprašanj, o katerih lahko odloča arbitražno rzsodišče. Poleg tega vsebina arbitražnih rozsodb ni v nasprotju s pravnim redom. Zato ni bilo podlage, z uporabo katere bi bilo mogoče ti rozsodbi razveljaviti na podlagi točke 1 ali 2 prvega odstavka člena 33 SFL.
36. Nazadnje, Hovrätten (pritožbeno sodišče) je zastopalo stališče, da je Poljska veljavnost člena 9 pogodbe o naložbi izpodbijala prepozno. Z ugovorom, ki ga je Poljska vložila glede veljavnosti arbitražnega sporazuma, je bil torej zamujen rok, določen v drugem odstavku člena 34 SFL. Zato ni bilo podlage, z uporabo katere bi bilo mogoče arbitražni rozsodbi razveljaviti na podlagi člena 34 SFL.

Zadeva pred Högsta domstolen (vrhovno sodišče)

37. Stranki sta vztrajali pri svojih trditvah in odgovorih na tožbo pred Högsta domstolen (vrhovno sodišče) ter sta v zvezi s pritožbo navedli argumente, ki so v bistvu enaki tistim pred pritožbenim sodiščem.

Pravna ureditev

SFL

38. V skladu s členom 1 SFL se lahko spori, ki jih lahko stranke rešijo, po dogovoru predložijo v odločanje enemu ali več arbitrom.
39. Arbitražni postopki morajo temeljiti na arbitražnem sporazumu. Sporazum temelji na upravičenosti strank, da dosežejo sporazumno rešitev v zvezi s predmetom spora. Člen 1 [SFL] določa, da je treba spore, pri katerih je večji javni interes, izvzeti iz arbitraže. Iz posebnih zakonodajnih določb lahko izhaja tudi, da se lahko spor o nekem vprašanju ne predloži za arbitražni postopek. [...] (ni prevedeno)
40. V skladu s švedskim pravom za sklenitev arbitražnega sporazuma ne velja nikakršna zahteva glede obličnosti. Vprašanje, ali je bil sklenjen veljavni arbitražni sporazum, je treba presoјati z vidika splošnih pravil pogodbenega prava. Veljavni arbitražni sporazum lahko izhaja na primer iz molka strank ali pasivnosti ene od strank. [...] (ni prevedeno)
41. V skladu s točko 1 prvega odstavka člena 34 SFL je treba arbitražno rzsodbo na zahtevo stranke v celoti ali delno razveljaviti, če zanjo ne obstaja veljavni arbitražni sporazum med strankami.
42. Vendar iz drugega odstavka člena 34 SFL izhaja, da stranka ni upravičena do sklicevanja na dejstvo, v zvezi s katerim se lahko šteje, da se je zaradi udeležbe v postopku brez ugovora ali s katerim koli drugim ravnanjem odpovedala njegovi navedbi. Vendar se že zgolj zaradi dejstva, da sta stranki določili arbitra, zanj ne more šteti, da je sprejel pristojnost arbitra za odločanje o zadevnem vprašanju.
43. Iz pripravljalnega gradiva za člen 34 SFL je razvidno, da je mogoče na splošno domnevati, da je stranka, ki sodeluje v postopku, ne da bi že takoj vložila ugovor v zvezi s pristojnostjo arbitražnega rzsodišča, sprejela njegovo pristojnost za reševanje spora. Za to, da se veljavnost arbitražnega sporazuma ne izpodbija, se šteje tudi, da lahko povzroči vezanost stranke k uporabi arbitraže na pogodbeni podlagi. [...] (ni prevedeno)
44. V skladu s točko 1 prvega odstavka člena 33 SFL je arbitražna rzsodba nična, če je v njej obravnavano vprašanje, o katerem v skladu s švedskim pravom ne morejo odločati arbitri. Arbitražna rzsodba je v skladu s točko 2 prvega odstavka člena 33 neveljavna tudi, če je (so) način(-i), kako je do nje prišlo, očitno nezdruljiv(-i) s švedskim pravnim redom. Sodišče mora preizkusiti razloge za neveljavnost po uradni dolžnosti.

Pravila iz SCC 2010

45. V skladu s členom 4 SCC 2010 se za arbitražni postopek šteje, da se je začel na dan, ko SCC prejme zahtevo za arbitražo. V skladu s členom 5 SCC 2010 mora

nasprotna stranka predložiti odgovor na zahtevo za arbitražo v roku, ki ga določi tajništvo SCC. V odgovoru je treba med drugim navesti, ali ima nasprotna stranka kakršne koli ugovore glede obstoja, veljavnosti ali možnosti uporabe arbitražnega sporazuma. Vendar to, da se taki ugovori ne vložijo, nasprotni stranki ne preprečuje, da jih ne vloži pozneje, kadar koli in vključno do vložitve odgovora na tožbo.

46. Stranke lahko takrat v roku, ki ga določi arbitražno razsodišče, pisno podrobneje obrazložijo tožbo oziroma odgovor na tožbo. Če to ni bilo prej navedeno, je treba v odgovoru na tožbo navesti vse ugovore glede obstoja, veljavnosti ali možnosti uporabe arbitražnega sporazuma (glej člen 24 SCC 2010).

Sodba Sodišča v zadevi Achmea

47. Sodba Sodišča v zadevi Achmea je bila izdana v zvezi s predlogom za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je predložilo Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) v Nemčiji v postopku med Slovaško in nizozemsko družbo, Achmea. Spor je nastal v zvezi s pogodbo o naložbi, ki sta jo sklenili Slovaška in Nizozemska.
48. Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) je Sodišču predložilo več vprašanj, da bi to pojasnilo, ali je bila določba pogodbe, sklenjene med Slovaško in Nizozemsko, združljiva s členoma 267 in 344 PDEU. V členu, ki se pretežno ujema s členom, obravnavanim v postopku pred Högsta domstolen (vrhovno sodišče), je bilo navedeno, da se spori, ki nastanejo na podlagi pogodbe med državo članico in vlagateljem, predložijo v odločanje arbitražnemu razsodišču.
49. Sodišče je v točki 60 te sodbe ugotovilo, da je treba člena 267 in 344 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta določbi iz mednarodnega sporazuma, sklenjenega med državami članicami, v skladu s katero lahko vlagatelj iz ene od teh držav članic v primeru spora v zvezi z naložbami v drugi državi članici proti tej državi članici začne postopek pred arbitražnim razsodiščem, katerega pristojnost se je ta država članica zavezala sprejeti.
50. Iz razlogovanja, navedenega v sodbi, je mogoče sklepati, da je bilo za stališče, ki ga je zavzelo Sodišče, upoštevni več temeljnih načel prava EU, vključno z avtonomijo in značilnostmi prava EU, pomembnostjo enotne in dosledne razlage prava EU, varstvom pravic posameznikov, vključno s pravico dostopa do sodišča, medsebojnim zaupanjem med državami članicami in načelom sodelovanja v dobri veri. Sodišče je navedlo, da morajo tako nacionalna sodišča kot Sodišče zagotoviti spoštovanje teh načel v Evropski uniji.
51. Sodišče je navedlo, da so se arbitražni postopki iz člena 8 pogodbe o naložbi med Slovaško in Nizozemsko razlikovali od postopkov trgovinske arbitraže, ki temeljijo na skupni nameri strank (glej sodbo Achmea, točka 55).

52. V tem razlogovanju je bilo navedeno še, da je lahko nadzor sodišč držav članice v zvezi s postopki trgovinske arbitraže zaradi zahteve po učinkovitosti arbitražnega postopka utemeljeno omejen, vendar le, če se lahko v okviru vprašanj, ki jih nacionalno sodišče predloži Sodišču za predhodno odločanje, obravnavajo temeljne določbe prava EU (glej sodbo Achmea, točka 54).

Potreba po sprejetju predhodne odločbe

53. Postavlja se vprašanje upoštevnosti načel, ki jih je Sodišče razvilo v zadevi Achmea, za izid postopka, ki poteka pred Högsta domstolen (vrhovno sodišče).
54. Ugotovljeno je, da je določba, ki se nanaša na reševanje sporov, v pogodbi o naložbi, obravnavani v postopku pred Högsta domstolen (vrhovno sodišče), neveljavna. Možna ugotovitev je torej, da je tudi zdajšnji predlog za začetek arbitražnega postopka, ki ga je lahko država dala vlagatelju z določbo o reševanju sporov, neveljaven, saj je ta predlog tesno povezan s pogodbo o naložbi.
55. V postopku pred Högsta domstolen (vrhovno sodišče) je bilo navedeno še, da se položaj v tej zadevi razlikuje po tem, da je bil predlog podan z začetkom postopka. Država bi lahko po lastni izbiri izrecno ali molče sprejela pristojnost v skladu z načeli, ki jih je opredelilo Sodišče in ki se nanašajo na trgovinsko arbitražo.
56. Högsta domstolen (vrhovno sodišče) meni, da način, kako je treba razlagati pravo EU, kar zadeva vprašanja v obravnavani zadevi, ni jasen niti ni bil pojasnjen. Obstajajo torej razlogi, da se Sodišču vloži predlog za sprejetje predhodne odločbe, da se prepreči tveganje napačne razlage prava EU.

Predlog za sprejetje predhodne odločbe

57. Högsta domstolen (vrhovno sodišče) s predlogom za sprejetje predhodne odločbe Sodišče prosi, naj odgovori na naslednje vprašanje:

Ali je treba člena 267 in 344 PDEU, kot sta razložena v zadevi Achmea, razlagati tako, da je arbitražni sporazum neveljaven, če sta ga sklenila država članica in vlagatelj – pri čemer sporazum o naložbi vsebuje arbitražno klavzulo, ki je neveljavna, ker je bila pogodba sklenjena med državama članicama – [čeprav] se država članica, potem ko je vlagatelj začel arbitražni postopek, po lastni izbiri odpove vložitvi ugovora glede pristojnosti?